

Məlahət İsmayıloğlu.
Tədqiqatçı, publisist.
AJB-nin və AJB-nin üzvü.

Söykənəcək yerimiz olan "üç böyük amil". Tanrı qədər sevimli Vətənimiz, Ata-Analarımız və Övladlarımız - həyata, yaşama bağlanan qollarımız.

İnsan bir şəxsiyyət kimi formasalanadək uzun bir yol gəlir. Bəzən isə bu yol eله də çox olmur. Çünkü insanın özünüdürəki və eyni zamanda özünü təşdiqi daha erkən mərhələdə də baş verə biler. Əlbette bu bizi əhatə edən mühitdən, doğduğumuz zaman və şəraitdən asılı olaraq tezleşə və yaxud gecikə bilər, yaxud bir qədər ləngiyə bilər. İnsan dünyaya gəlmişində sonnадək müəmmalı, tapmacalı bir ömür yoluna malikdir. Ən dahilərihədə də belədir, ən sadələrindədə.

Nədən ki, şəxsiyyətin özünüdürəki və özünüdürəki müəyyən mərhələlər apara bilər.

Özünün ikinci gənciliyini yaşıyan Nəzakət xanım yaradıcılığından formalaşmış bir insan- daha doğrusu bir Ana, bir Xanım, bir övlad görür. Başlıca dəyərlərimiz olan Vətən- Ata- Ana, övladlarımız kimi dəyərlər fonunda onu bu amillərə söykənən, bu amillərdən bəhrəlenen görür. Eyni zamanda yaradıcılığında məhz bu böyük amillərə söykənən Nəzakət xanımı bir ziyanlı kimi, bir şair kimi, öncəsi bir insan kimi aqmağa çalışaq. Təbii, onun misilsiz yaradıcılığının fonunda. Yetkin bir yaradıcı- ziyanla haqqında söz demek, o ki, Həzakət kimi bir şair- insan haqqında, məsuliyyət tələb edir. Bu gözəl xanımın söz işığında onunla səhəbat etməyi özüümə məsləhət bildim. Sözün işığında- sözün nurunda, ruhun işığında bir səhəbat. Təbii özüməməsus işığımı və öz nurumla. Bölmüş, paralanmış Vətən və bizlər! Vətən və vətəndaşlıq borcumuzu bax belə günlərdə dəha dərindən duyur və hiss edirsən," Mən nə etməliyim bu Vətən üçün"? - qeyrəti insanlar bu suali özlərinə bir kərə deyil, dəfələrlə verirlər.;

**Biz nələr etmədik bu Vətən üçün,
Birimiz nitq söylədik, birimiz öldük...**

Xocalını yer üzündən sildilər, onlar öldüller, bizlərse, bir paraları həle də nitq söyləyirik...

Onunla "Azərnəş" in xaricdən olduqca gözəl, əzəmətli, daxilən baxıma möhtac olan binasında tanış oldum. Yazı aparmışdım. Gözəl, zərif əsmər cöhəsi meni ürəkləndirdi. İnsana isti- ilq münasibət, təmkin və təvazokar olan bu xanım demə əslində mənəviyyat dünyasında bir xezine imiş. İndi belə insanlar olduqca azdır.

Onun mənəvi aləmini, ruh piçiltərini vərəqlədikcə, insan sanki öz həyatını onunla bərabər yaşıyır:

**Unut dedin ötənləri,
Bir yuxutək bitənləri!**

Unutmaq olmur Nəzakət xanım, sadəcə üreyinin hansı bir künkündəsə yavaş- yavaş kül altında qalan köz kimi közərir. Nə yaxşı ki, əli həle qolumuzda olanlarımız var, nə yaxşı ki, anlıyanlarımız- qeyrət, təessüb çəkənlərimiz var. Həle yaşamaga dəyər.

Məhz belə bir zamandan başlayı Nəzakət xanımın yaradıcılıq yolu, yaradıcılıq manerələri. Qeyd etdiyim üç aspektde- Vətən- bütöv Azərbaycan, sevgili Ata-Analarımız və dərəni eşqə sevdiyimiz, sa-

RUHUN PIÇİLTİLARI...

bahımız olacaq övladlarımız. Bunnar uğruna yaşamırıqmi?..

"Yalana dönübədə mənim gerçəyim"- deyen xanım şairəmiz sözünü məntiqə eله "şələ"ləyir ki, sadəcə və sadəcə başın köksünə əyilir;

**Sənə "söz vermək"dan sözüm qaralıb...
Xəcalat çəkməkdən üzüm qaralıb.
Qısam qiyamətə direnər qalıb.
Ağırkı ciyinimdə şələ, şəhidim.**

Qələbə gününü- zəfər gününü getir bizlərə. Nəzakət xanım yaradıcılığında torpaqlarımızın işğalı, mənfur düşmənə nifret və qələbə arzusu- bax bə kimi ağrı acıclarla yaşıyır bir çox vətən dərdi çəkənlərlə bərabər şairə xanımız. Kaş dediklərin çin olaydı:

**Nə qədər ağrın var, ağrınlı varam,
Yaramdı köksünən altındakı yaran.
Sən göydən enəsn, mən burdan duram,
Gələ zəfər günü, gələ şəhidim.**

Bu gözəl xanımın Vətən sevgili böyük ürəyi hərən böyür- başımızdakı naqisləri, çırınları, xainləri də görür, onların öz xisətlərinə məxsus "dəyər"lərini də verir:

**Mən belə görmüşəm dünyani belə,
Gözü düzəldən də, qaş düşür yerə,
Paxillar, naqislər meydan sulayır
Dilin dinc durmasa, baş düşür yerə.**

Nəzakət xanımın dili obrazlıdır, təbiətə, aləmlə səhəbat etməyi bacarı. Onun mənəvi dunyasi ağıla, məntiqə və dünyadan gedisiatını istədiyi kimi fırladan həyat fəlsəfəsinə söykənir. Qeyd etdiyim kimi Qarabağ mövəsu- Qarabağ dərdi onun yaradıcılığının ana xəttini-leymotivini təşkil edir. Vətənimiz gözəl Azərbaycana zabit oğlunu təqdim edən bu Ana "Mən zabit Anasiyam" adlı şeiri ilə bu günkü gənciliyə örnək olası bir mesaj verir:

**Səni Vətənə verdim,
Sən Vətənin Oğlusun!**

"El bir olsa, zərbi kərən sindirər"- əgər bir olsa... Onun yaradıcılığı Ana Vətənə məhəbbət üzərində köklənib.

Səbrin də bir sonu var. Səbrin sonu nəhayətində sonsuzluğa gedir, nəhayətində insani sonsuzluğa aparır:

**Dözməkdən bezmişəm,
ruhum ağriyir...**

"Dözüm, səbr, təmkin insani keyfiyyətlərdir. Lakin bunların da müeyyən ölçüsü, həddi olmalıdır. Bu həddin ötməsi artıq insani qul edir- İ. Hüseyinoğlu". Onu da unutmayaq ki, məqəddəs kitabımızda belə "düşmənindən al intiqam" yazılır, bağışla yox! Oda ki, ola əzəli, əbədi düşmənimiz erməni murdarları. Sühl gözəl bir anlayış olsa da onun üçün tələsmirlər. Sühl torpaqlarımız azad edlib qalib gəldikdən sonra bağlanılmalıdır. Düşməni diz çökdürdükdən sonra:

İster Ata-Analarımız, ister övladlarımız, öncəsi isə Vətənimiz- bunnar hamisi Tanrı- Allah sevgisindən qaynaqlanan dəyərlərdir. Söykənəcək yerimizdir bunlar. Yaşama stimul verən də məhz bu dəyərlərdir. O, öncəsi bir vətəndaşdır. Bir xanım, bir Ana- Vətənin bir harayıdır, ana- bacılarımıza qarşısında üzürxahlığımız, eyni zamanda Xocalı faciəsi önündəki ələcəsizliğimiz və erməni gədələrindən alınmamış intiqamımız- bu intiqam, bu qısam ali-naqadır:

**Al düşmənindən ulu yurdun qısamı,
Uca dağları zəfər marşın çalsın!**

Xocalı faciəsinin 25 illiyinə həsr edilmiş "Şəhid zirvəsi" poemasını həyacansız oxumaq mümkün deyil.

Böyük Azərbaycanın- türkün düşmənlərindən intiqamımız alınacaq Nəzakət xanım. Çünkü, bu torpağın Mübariz İbrahimov kimi, Ramil Səfərov kimi yüzlərə deyil, yüzminlərə oğulları var Geci- tezi var. Allah böyük Allahdır. Daşı tərəziye düz salandır.

"Yrasalar çaxmaqdaşını daşa basdlar- bu işq yuvasını uçurmaq lazımdır dedilər. Daş- daşa dəydi, qıgilcım çaxdı- G. Fəzli" Nəzakət xanımın yaradıcılığı bir- birinə toxunan daşlar kimi qıgilcım çıxarı. Daş- daşa dəyir, bu Anamız qədər sevdiyimiz Vətəndir. Bu vətəndaş məvqeyidir. Zaman dərdləri azaltır- Nəzakət xanım, sadəcə bu dərdlərin üzərinə tül deyil, ağır daşlar yüksələ belə, getdikcə İnsan oğlu-

nu laqeydləşməyə aparır. Üstü qara- qara tullərlə örtülü dərdlər qayaşqa bağlaşa da unutulmur, elə heykorun- korun közər.

Lakin Qarabağ şəksi dərdlər deyil, böyük bir elin- obanın deridir. İnsanlığın dərdidir, insanlığın faciesidir. Qarabağ dərdi bəşəri dərdidir. Üstü nə örtüləcək, nə də ki, qaysaq bağlayacaq... Zaman onu nə unutdurə biləcək, nə də ki, yadlaşlardan sile biləcək. Açı gözlerini Vətən Oğul- Qızları- erməni əzəli, əbədi, əsri düşmənimizdir.:

**Deyirlər hər dərdə məlhəm zamandı,
Bəs zaman dərdləri niyə azaltır?
Niyə dərəd üstüne dərdlər qalanır,
Zamanın gücümüz dərdlərə çatır?**

Vətən sevgili, ocaq həsrəti- Qarabağda daxil olmaqla itkinlərimiz, torpaqlarımız bu xanımın yaradıcılığının əsas ana xəttidir.

**Çıxası gözər var Qarabağdadır,
Öymali gözər var, qıraqdan baxır...**

Mən öz Ulu Göycəm üçün "Ətir var ki, adına Vətən etri deyilir" deyim. Nəzakət xanım da bu deyim dəha da sadələşir və adına "Qarabağ qoxusu" deyilir:

**Könlüm daşa basır ayrıllıqları,
Ruhumdan Qarabağ qoxusu gelir.
Adını çəkdikcə Mübarizlərin,
Vətən ağrısının yuxusu gelir.**

Bu günlər hər birimiz "Hər vətənə övladı" "Qarabağlıdır" deyən Nəzakət xanım bu həqiqətən beledir. Milli hissəyat, milli qürur, daha doğrusu türkün min illiklərə enən ruhudur bizləri böyük Azərbaycan edəcək.

Ümid Allahamı qalib?! Böyük Yaradan da bizlərdən "səndən hərəket, məndən bərəkət" deyir.:

**Bir əlcim ümid ver, böyük Allahım,
Silim göz yaşını xarı bülbülün...**

Bu nədir, bu bəşəri dərdi mənim torpağıma, mənim Naxışlı Azərbaycanıma nədən yükəldin İlahi?! Yolunu azımlara, qudurmuşlara, yoxsami satqınlar- şərəfsizlərmi etdi bu ağır faciəni Azərbaycana...

**Xarı bülbül qaldı xara, ağladım,
Vətən bizi bağışlama...**

Bu sətirləri oxuduqca daha da dağlanmasıqmı, daha da acımıraqmı! Bu qədər ələcəz ola bilmərik. Nəzakət xanım Koroğlu qeyrətləri oğulları səsleyir:

**Qəzəbini öz içində hörən, gəl,
Qara basın Babek kimi verən, gəl,
Koroğlutək meydandıra girən, gəl,
Bəlkə Vətən bağışladı bizləri!**

Bizlərdən kim Anası üçün darixmir?!. Kim ömrünü erkən xəzelə çevirmiş Ana itkisini həyacansız, göz yaşlısı anır? Şəxsən mənim üçün ən yaralı mövzudur, ən ezz addır bu ad. İstərdim Anam Süsənbər Xanımın adına, eyni zamanda bütün anaların adına ən əsraəngiz, ən gözəl sözər söyləyim. Hiss etdim ki, özümü itirdim, ne deyəcəyimi belə unutdum. Aləm baş- ayaq göründü gözlərimə. Ana deyirəm, gözümən deyil, qelbimdən, könlümdən belə qanlı yaşlar tökülr. Nəzakət xanım necə də gözəl ifadə edir:

**Mənə necə qayırsan, xəzel ömrü yaşayım!
Məni qovuşdur yənə Anəli anlarıma.
Körpəcə quzu kimi xinalı anlarıma.
Darixram ay Ana.**

Nəzakət xanımın Anəli dünyasına, obrazlarına, benzətləmələrinə, əzizləmələrinə heyrən qalmiya bilərsən. Biixtiyar öz Anəli xinalı dünyamı xatırladı. Əlinə, diline sağlamış Xanım bacım:

**Səsin gəldiyi yerdən gəldi baharım, yazım,
Səsinə qurban olum, hanı o xoş avazın?**

"Heç nə yetmir dadıma, sən düşəndə yadıma"... Bu hissələr, bu duyğular mənə nə qədər də tanışdır.

Onu da qeyd edim ki, Nəzakət xanımın yaradıcılığına yol gəlməyimin səbəbkər ilkin tanış olduğum onun "Darixram, ay Ana" şeiri olur. Daha doğrusu mən bir oxucu kimi bu gözəl xanımın bu duyğulu, Ana həsrəti, Ana nəfəslə poetik nümunəsinə unudulmaz M. Arəzin, R. Rzanın, B. Vahabzadının Ana mövzusu ilə yaxınlaşdırıldı. Və Nəzakət xanımın bu böyük dəhilerin varisini olduğunu gördüm.:

**Gördüyüm hər zərrədə səni axtarıram mən...
Gəl gözümün işığı, sənsiz darixram mən...
Bu ayrılmaz bənzəməz həc bir ayrıllıqlara,
Gəl aydınlıq gətir sən, bütün qaranlıqlara,
Gelmək sənə çətinə, məni çağır yanına,
Darixram səninqin, darixram ay Ana...
Darixram ay Ana!**

Pozuya ruhun yaddaş olsa da, ruh insanına məxsusdur. Əhlialənin görünməz tellərlə minilliklərə bağlanışıdır. Qan yaddaşı "zərif çiçəyi", ətrafindakı aləmi tam ayri bir aspektde görür və qavrayır. Beləkə də bir çoxlarına müyyəsər olmayan zərflilikləri duyur, duyuqlarından nəticə çıxarırlar.

Nəzakət xanımın təbəti anlıyan, duyan ruhu bənövşəni elə vəsf edir ki, yadına Aşıq Qurbanının, Aşıq Ələsgərin, S. Vurğunun, dünyasını erkən dəyişmiş Faiqin yaradıcılığı dəşür.

"Mən ki, aparmadım şəhli bənövşə, Çöllərdə bitmişdi, çöllərə qaldı- S. Vurğun" yaxud

**Torpağın altında qala bilmədin,
Ah çəkdiñ, ahindən torpaq söküldü,
İstəyin, diləyin özgəydi sənin...
Baxdin bu dünyaya belin bükündü"-**

Faiq

Təbətin bu gözəl qızını vəsf edən Nəzakət xanımın yaradıcılığında bənövşə adlı gözəl özünəməxsus şəkildə təzahür edir:

**Əzəldən bahardır sevgilin sənin,
Altından baxısan qarın bənövşə,
Yolunda boyunu büküb durmusan,
Yoxsa vəfasızdır yarın, bənövşə!**

Dünyanın vəfəsizliyi, etibarsızlığını, bəzən ağla qaranın yanaşı dağlanmasıన nə demək olduğunu bize anladır və digər ustadların "bənövşə"si ilə müqayisə aparmadan Nəzakət xanımın özünəməxsusluğunun şahidi oluruq bir dəha:

**Bahara ilk könül verən sən oldun,
Kolların dibində bitdin bə**